

การศึกษาความหมายและองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตภูมิภาคตะวันออก

A study of the meaning and composition of spiritual leaders of the supervisors under the jurisdiction of primary education service area office on Eastern Region

ศรียรินทร์ เลิศวิทย์¹ และอรอุมา เจริญสุข²

¹ นิสิตปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร 08 6755 6956 อีเมล: Sriwarin_l@rmutt.ac.th

² อาจารย์ประจำภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อีเมล : o_charoensuk@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความหมายและองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตภูมิภาคตะวันออก โดยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1) ศึกษาความหมายของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของฟราย (Fry, 2003) มาเป็นทฤษฎีหลัก ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีความหวัง/ศรัทธา และ 3) การมีความรักที่ไม่เห็นแก่ตัว แหล่งข้อมูลวิจัยเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ และผู้ทรงคุณวุฒิ ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ ดูแลงานนิเทศติดตามและประเมินผล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตภูมิภาคตะวันออก รวมทั้งสิ้นจำนวน 4 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และ 2) ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ ประชากรที่ใช้การศึกษา ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตภูมิภาคตะวันออก จำนวน 122 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 22 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.872 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)

ผลการศึกษา 1) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ หมายถึง ผู้ที่เป็นดั่งเพื่อนที่แสนดี หรือ กัลยาณมิตร มีจิตวิญญาณของการเป็นผู้ให้ มีความเมตตา พิจารณาดีต่อผู้อื่น พร้อมทั้งจะช่วยเหลือและเข้าใจบุคลากรในโรงเรียน มีความจริงใจ มีคุณธรรมจริยธรรม ให้ความชื่นชม ยินดี และให้อภัยต่อทุกคนโดยไม่หวังผลตอบแทน มีความรักและศรัทธาในอาชีพศึกษานิเทศก์ และเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำทางวิชาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความน่าเชื่อถือ มีความสามารถในการสร้างความไว้วางใจ ทำให้ผู้อื่นเกิดจิตสำนึกและศรัทธาตนเองได้ สามารถพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน จนสร้างผลงานและชื่อเสียงให้โรงเรียนได้ 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) สนับสนุนว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีความหวัง/ศรัทธา และ 3) การมีความรักที่ไม่เห็นแก่ตัว และองค์ประกอบทั้งหมด มีค่าความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ, ศึกษานิเทศก์

Abstract

The objectives of the study were study forms of the meaning and composition of spiritual leaders of the supervisors under the jurisdiction of primary education service area office on Eastern Region. 1) Study the meaning of spiritual leaders of the supervisors. Fry, 2003). Theory is based on three main elements: 1) Vision 2) Hope / Faith, and 3) Altruistic Love. The researcher is the supervisor. And the experts. Deputy Director Supervise, supervise, monitor and evaluate Office of Primary Education Area East Region A total of 4 interview were interviewed. Analyze data using content analysis and 2) study the components of spiritual leadership of the supervisors. The study population consisted of the supervisors of the Office of Primary Education Area. The instruments used in the study were the 5-level questionnaire, 22 items, and the reliability coefficient of 0.872. Data were analyzed by means of standard deviation And Confirmation Analysis. (Confirmatory Factor Analysis: CFA).

The results of the study 1) The spiritual leader of the supervisor refers to the person who is a good friend. Or genius The spirit of being a kind giver is good for others. Will be able to help and understand school personnel with sincerity, morality and ethics. Give gladness and forgiveness to everyone without return. Have faith and love in the supervisory profession. It is a visionary. Academic Leadership Be creative. respectful Has the ability to build trust. Make others conscious and believe in themselves. Can improve the performance. 2) Confidence factor analysis. The Confirmatory Factor Analysis (CFA) supports that the spiritual leadership of the supervisor consists of three elements: (1) vision, (2) hope and (3) unselfish love. And all elements The value of appropriateness fit the empirical data.

Keywords : Spiritual Leadership, Supervisors

บทนำ

ในปัจจุบันภาครัฐและเอกชนกำลังให้ความสนใจและพยายามค้นหาข้อมูลและวิธีการที่จะทำให้บุคลากรภายในองค์กรมีแรงจูงใจและจิตวิญญาณในการทำงาน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลกับองค์กรมากขึ้นด้วย ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาได้ เพราะผู้นำจะเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับปัญหาและยังเป็นผู้ที่ใช้จิตวิญญาณในการทำงาน จึงเข้าใจความต้องการทางจิตวิญญาณของคนได้อย่างแท้จริง เพราะผู้นำที่มีภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ จะสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและผู้อื่น เข้าใจเป้าหมายในการดำเนินชีวิต มีความเชื่อ และมีจริยธรรมในการทำงาน ไม่ยึดติดในตัวตนของตนเอง (Perkins, Wellman (2009) อ้างถึงใน วิภาพร ตันตสวัสดี (2559) โดยองค์กรที่จำเป็นต้องมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ คือ สถาบันการศึกษา เนื่องจากสถาบันการศึกษามีบทบาทที่สำคัญ คือ ปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม ชัดเกล้า และถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถ ตลอดจนสามารถใช้ชีวิตร่วมกับ

ผู้อื่นได้อย่างมีความสุขให้กับผู้เรียน ในการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เชื่อมโยงกัน ซึ่งศึกษานิเทศก์เป็นกลุ่มบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นกำลังสำคัญในการช่วยพัฒนาระบบการเรียนการสอน และเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม สอดคล้องกับ สุพักตร์ พิบูลย์ (2555 : ออนไลน์) กล่าวว่า ศึกษานิเทศก์ถือเป็นผู้นำหรือกลุ่มบุคคลสำคัญที่มีส่วนทำให้การจัดการศึกษาของประเทศ ถ้าศึกษานิเทศก์มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นครบถ้วนและมีความเป็นมืออาชีพอย่างแท้จริงน่าจะมีผลดีอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศได้ ในขณะที่วิลส์และโลเวลล์ (Wiles and Lovell, 1967) อ้างถึงใน พีรพัฒน์ รุ่งเรือง (2553) กล่าวว่า ศึกษานิเทศก์จะต้องเป็นผู้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือ ผู้รับการนิเทศในทุกด้าน และทักษะที่จำเป็นของศึกษานิเทศก์ ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านความเป็นผู้นำ ได้แก่ สามารถชักนำให้ผู้อื่นยอมรับในวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ สามารถสร้างบรรยากาศที่พึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน ยอมรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ 3) ทักษะด้านกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ สามารถสร้างวัตถุประสงค์ในการทำงานกลุ่ม วางแผนและดำเนินงานร่วมกันได้ 4) ทักษะด้านการบริหารบุคคล ได้แก่ สามารถสับเปลี่ยนบุคลากรให้เหมาะสมกับหน้าที่และตำแหน่งงาน และ 5) ทักษะด้านการประเมินผล ได้แก่ สามารถเก็บรวบรวมหลักฐานได้อย่างมีระบบ เป็นผู้ตัดสินใจในการปรับปรุงกระบวนการให้ดีขึ้น ส่งเสริมการประเมินผลตนเองและเพื่อนร่วมงานได้ เชื่อมโยงกับงานวิจัยของเรนศ ข้าเกิด (2559) กล่าวว่า หลักการนิเทศการศึกษาที่สำคัญข้อหนึ่งที่น่าสนใจคือการยึดหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ สร้างความตระหนัก ความเชื่อถือศรัทธาและความร่วมมือกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ความแตกต่างระหว่างบุคคลและความเป็นประชาธิปไตย และสัมพันธ์กันงานวิจัยของกิติมา ปริดีติโลก (2532) ที่ว่าศึกษานิเทศก์ถ้าขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มักถูกเพิกเฉย ในบางครั้งถูกต่อต้านจากครู ทำให้งานล้มเหลวอย่างง่าย ๆ ดังนั้น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุดในการทำหน้าที่การนิเทศสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของ Fry & Slocum (2008) ที่ว่าจะต้องเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมาย วิสัยทัศน์ มีความเชื่อสิ่งที่ถูกต้อง มีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงาน สามารถกระตุ้นแรงจูงใจภายในตนเองและผู้อื่น ให้เกิดจิตวิญญาณในการทำงานได้

จากการศึกษาทั้งในและต่างประเทศเห็นได้อย่างชัดเจนว่านักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณกันมากขึ้น ดังเห็นได้จากฟราย (Fry, 2003) ที่ชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณพัฒนามาจากโมเดลแรงจูงใจ และเป้าหมายที่สำคัญคือการสร้างวิสัยทัศน์ ส่งเสริมความมุ่งมั่นและสร้างความภาคภูมิใจเกิดขึ้นภายในองค์กร โดยได้พัฒนาทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณจากการสำรวจแนวคิดของการทำงานในเชิงบวกของมนุษย์สู่การพัฒนาการทำงาน การมีคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีความหวัง/ศรัทธา และ 3) การมีความรักที่ไม่เห็นแก่ตัว ส่วน (Sanders O.J.S.,1980 อ้างถึงใน พัทณี สมกำลัง, 2555) ได้อธิบายลักษณะความเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณไว้ว่าเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่น ความศรัทธาในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ/พระเจ้า พลังของคุณธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เปี่ยมนามธรรม เข้าใจความจริงแท้ และพฤติกรรมของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ยินยอมทำตามสิ่งที่ถูกต้องดีงามโดยมิได้มุ่งหวังให้บุคคลพอใจหรือยกย่องให้เกียรติตนมีแรงจูงใจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ Conger & Kanungo (1998) และ Wolf (2004) ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณให้ความสำคัญด้านวิสัยทัศน์ พันธกิจ และการส่งเสริมความสมดุลในด้านความต้องการในการทำงานที่ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบงานของตนเองโดยเชื่อว่าเป้าหมายสำคัญที่สุดของ

องค์การคือการพัฒนาบุคลากรภายในหน่วยงาน และฟราย (Fry, 2003) ยังชี้ให้เห็นอีกว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นแม่แบบสำหรับการพัฒนาองค์กรแห่งการเปลี่ยนแปลงไปในเชิงบวก อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ ไม่เพียงแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ แต่ยังมุ่งเน้นเรื่องคุณธรรม ความเข้มแข็งและ ข้อผูกพันเชิงลึกของคนในองค์กร ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกาปฏิบัติของศาสนาใดศาสนาหนึ่ง และครอบคลุมแนวคิดทางจิตวิทยาเชิงบวก ได้แก่ ความรัก ความอดทน การให้อภัย และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับธรรมชาติ (Fry และคณะ, 2011)

จากแนวคิดและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาความหมายและองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา เขตภูมิภาคตะวันออก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศึกษานิเทศก์ เพราะศึกษานิเทศก์จะเป็นผู้ที่มีส่วนช่วยในการสนับสนุน ให้คำปรึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงานและโรงเรียนให้สามารถสร้างผู้เรียน และพัฒนาชุมชน เพื่อรองรับการเป็นเขตพัฒนาพิเศษภูมิภาคตะวันออกได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความหมายและองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตภูมิภาคตะวันออก

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ความหมายและองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตภูมิภาคตะวันออก และสามารถเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไปพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณโดยผ่านบริบทของศึกษานิเทศก์หรือบริบทอื่นๆ ต่อไป นอกจากนี้ ผู้วิจัยหรือผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความหมายของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีรายละเอียดดังนี้

1. การเลือกผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 4 คน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1.1 ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย เป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งศึกษานิเทศก์ อย่างน้อย 10 ปี มีวิทยฐานะระดับชำนาญการขึ้นไป และมีผลงานดีเด่น เช่น ด้านวิชาการ ด้านการบริการแก่สังคม ชุมชน

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน ได้แก่ รองผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ดูแลงานนิเทศติดตามและประเมินผล มีประสบการณ์ในการทำงาน อย่างน้อย 15 ปี และเป็นผู้มีผลงานดีเด่น เช่น ด้านวิชาการ ด้านการบริการแก่สังคม ชุมชน

2. เครื่องมือในการวิจัย ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) เป็นการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นไว้ล่วงหน้าเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นการสอบถามแบบปลายเปิดและใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยข้อคำถามจะถามเพื่อเชื่อมโยงไปที่ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ได้แก่ 1) ลักษณะทางสังคมและภูมิหลังของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และ 2) ข้อมูลการทำงาน ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ ผลงานที่ผ่านมาในการปฏิบัติหน้าที่ศึกษานิเทศก์ หรือเคยทำงานร่วมกับศึกษานิเทศก์ ความสัมพันธ์กับบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ในที่ทำงาน แรงบันดาลใจในการทำงาน วิธีการปฏิบัติหน้าที่ศึกษานิเทศก์ และการแก้ปัญหา

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามตัวแปรจากกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น

3.2 การสร้างข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามความเหมาะสมกับบริบทที่ศึกษา และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม

3.3 นำแบบสอบถามที่ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขภาษา และเรียบเรียงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยได้ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของการประเมิน พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 พิจารณาข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้อง IOC ตั้งแต่ .05 ขึ้นไป ได้คัดเลือกไว้ทั้งหมด 9 ข้อ

3.4 เมื่อปรับปรุง แก้ไขแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์และให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมเรียบร้อยแล้ว จากนั้นทำการคัดเลือกประชากรและติดต่อประสานงานกับบุคคลในหน่วยงานที่ประสงค์จะขอสัมภาษณ์ แนะนำผู้วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย นัดวันและเวลาการสัมภาษณ์ เดินทางไปสัมภาษณ์ และจดบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ และบันทึกเสียงในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หลังจากนั้นผู้วิจัยทำการตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสัมภาษณ์และนำข้อมูลคำตอบที่สมบูรณ์ในแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวไปวิเคราะห์หาข้อมูลทางขั้นตอนเชิงคุณภาพต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

5.1 การตรวจสอบข้อมูล โดยการให้ศึกษานิเทศก์ได้ตรวจสอบและรับข้อมูลที่ถูกต้อง

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล สร้างข้อสรุป ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์และการจดบันทึก และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย เก็บรวบรวมข้อมูลจากศึกษานิเทศก์ กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตภูมิภาคตะวันออก โดยแบ่งออกเป็น 8 จังหวัด จำนวน 162 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มเป้าหมาย จำนวนทั้งสิ้น 132 คน และแบ่งกลุ่มเป้าหมายไปใช้ในการทดลองใช้เครื่องมือ (Try Out) จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจะเป็นการใช้แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือแบบวัดพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 ศึกษาทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลจากการศึกษาความหมายเพื่อกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการโครงสร้างของตัวแปรที่ต้องการวัด

3.2 การสร้างข้อคำถามในแบบสอบถาม ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีของฟราย (Fry, 2003) และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับบริบทที่ศึกษา และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำตรวจสอบความถูกต้อง และเหมาะสมของข้อคำถาม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากที่สุด

3.3 การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ผู้วิจัยนำแบบวัดที่สร้างขึ้นพร้อมรายละเอียด ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านตรวจสอบ ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของการประเมินพบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00

3.4 นำแบบวัดที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไข ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย (Try Out) ซึ่งไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านค่าอำนาจจำแนก โดยคัดเลือกข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์และครอบคลุมนิยามศัพท์ จำนวน 23 ข้อ

3.5 หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) โดยใช้วิธีสหสัมพันธ์อย่างง่ายแบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment) โดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation)

3.6 ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient : α)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การนำเครื่องมือไปทดลองใช้ ปรากฏค่าอำนาจจำแนกทั้งฉบับอยู่ระหว่าง 0.351 - 0.862 และค่าความเชื่อมั่นรายด้าน เท่ากับ 0.872 รายละเอียดดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถาม	ก่อนคัดเลือก			หลังคัดเลือก		
	จำนวน (ข้อ)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ค่าความเชื่อมั่น (α)	จำนวน (ข้อ)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ค่าความเชื่อมั่น (α)
ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ	23	-0.002-0.836	0.822	22	0.351-0.862	0.872
1. การมีวิสัยทัศน์	8	0.559-0.735	0.896	8	0.559-0.735	0.896
2. การมีความหวัง/ศรัทธา	7	-0.002-0.680	0.689	6	0.519-0.862	0.839
3. การมีความรักที่ไม่เห็นแก่ตัว	8	0.351-0.836	0.882	8	0.351-0.836	0.882

ผู้วิจัยมีเกณฑ์การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย เมื่อรวมคะแนนทั้งหมด จำนวน 22 ข้อ มีการแปลความหมายตามเกณฑ์ดังนี้

- เท่ากับ 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับข้อคำถามนี้ในระดับมากที่สุด
เท่ากับ 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับข้อคำถามนี้ในระดับมาก
เท่ากับ 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับข้อคำถามนี้ในระดับปานกลาง
เท่ากับ 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับข้อคำถามนี้ในระดับน้อย
เท่ากับ 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับข้อคำถามนี้ในระดับน้อยที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒไป ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภูมิภาคตะวันออก ในการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มเป้าหมาย

4.2 นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นไปติดต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภูมิภาคตะวันออก จำนวน 8 จังหวัด 15 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย

4.3 ประสานงานกับศึกษานิเทศก์เพื่อแนะนำผู้วิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย และรายละเอียดของการเก็บข้อมูล

4.4 เดินทางไปส่งและเก็บแบบสอบถามให้ศึกษานิเทศก์ด้วยตนเอง จำนวน 132 ฉบับ

4.5 เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนแล้วทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป โดยเมื่อทำการตรวจสอบพบว่า ได้รับแบบสอบถามกลับทั้งหมด จำนวน 122 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 92.42 ซึ่งเพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

5.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item Analysis) ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient : α)

5.2 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)

ผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. การศึกษาความหมายของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตภูมิภาคตะวันออก ผู้วิจัยดำเนินการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิควิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ และนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการศึกษา พบว่า ข้อมูลพื้นฐาน ผู้ให้สัมภาษณ์มีจำนวน 4 คน เป็นชาย 3 คน และหญิง 1 คน มีอายุระหว่าง 45-60 ปี ใช้เวลาในการศึกษา 6 เดือน โดยมีข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย

ศึกษานิเทศก์ A เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนการสอน มีประสบการณ์ด้านการศึกษามากกว่า 20 ปี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ระดับชำนาญการพิเศษ ดูแลงานด้านการฝึกอบรม

ศึกษานิเทศก์ B เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนการสอน มีประสบการณ์ด้านการศึกษามากกว่า 30 ปี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ระดับชำนาญการพิเศษ ดูแลงานด้านวิชาการ

ศึกษานิเทศก์ C เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนการสอน มีประสบการณ์ด้านการศึกษามากกว่า 15 ปี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ระดับชำนาญการพิเศษ ซึ่งเป็นผู้ที่ดูแลงานด้านการบริหารจัดการ การเงินและพัสดุของกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนการสอน มีประสบการณ์ด้านการศึกษามากกว่า 30 ปี เคยดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ และเคยเป็นผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เคยเป็นหัวหน้ากลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

สำหรับความหมายของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์นั้น ผู้วิจัยได้ให้ความภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ ไว้ว่า ผู้ที่เป็นดั่งเพื่อนที่แสนดี หรือกัลยาณมิตร มีจิตวิญญาณของการเป็นผู้ให้ มีความเมตตา ปรารถนาดีต่อผู้อื่น พร้อมทั้งจะช่วยเหลือและเข้าใจบุคลากรในโรงเรียน มีความจริงใจ มีคุณธรรมจริยธรรม ให้ความชื่นชม ยินดี และให้อภัยต่อทุกคนโดยไม่หวังผลตอบแทน มีความรักและศรัทธาในอาชีพศึกษานิเทศก์ และเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำทางวิชาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความน่าเชื่อถือ มีความสามารถในการสร้างความไว้วางใจ ทำให้ผู้อื่นเกิดจิตสำนึกและศรัทธาตนเองได้ สามารถพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน จนสร้างผลงานและชื่อเสียงให้โรงเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่พัฒนามาจากแนวคิดของฟราย (Fry, 2003) ที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ โดยแสดงดังภาพที่ 1

1) การมีวิสัยทัศน์ (Vision)

พฤติกรรมการแสดงออกของศึกษานิเทศก์ที่สามารถอธิบาย ให้คำแนะนำ และสามารถหาแนวทางในการแก้ปัญหา การดำเนินงานในการจัดการเรียนการสอนตามที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาได้ตั้งเป้าหมายไว้ สามารถกระตุ้นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในโรงเรียน จนสามารถแสดงศักยภาพ หรือความสามารถออกมาใช้ในการทำงานได้ ดังข้อมูลต่อไปนี้

“...งานนี้ มีหน้าที่ ส่งเสริม สนับสนุน โรงเรียน ผู้อำนวยการ ครู จัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร วิธีการสอน สื่อเทคโนโลยี ให้สอดคล้องกับภาวะทางสังคม นโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน แล้วอีกอย่างงานนี้ยังเป็นเหมือนสื่อกลางระหว่างครู กับหน่วยงานรัฐ...” (ศึกษานิเทศก์ A)

“....ศึกษานิเทศก์เป็นผู้ที่คอยสนับสนุน ขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปการศึกษา การจัดการเรียนการสอนสู่การปฏิบัติจริงในรูปของกิจกรรม โครงการ จากส่วนกลางผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลงสู่โรงเรียน...” (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

2) การมีความหวัง/ศรัทธา (Hope/Faith)

ความรู้สึกของศึกษานิเทศก์ที่แสดงถึงความมุ่งมั่น ตั้งใจ มีความเชื่อและความหวังอย่างแน่วแน่ ว่า สามารถทำให้บุคลากรภายในโรงเรียนปฏิบัติตามแนวทางและนโยบายในการจัดการศึกษาที่รัฐบาลกำหนดได้ และดำเนินการคิดค้นเทคนิค วิธีการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งผลักดันให้บุคลากรภายในโรงเรียนพัฒนาตนเองจนสามารถสร้างผลงานและชื่อเสียงให้โรงเรียน สามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ได้

และพร้อมที่จะเผชิญกับการต่อต้านจากบุคลากรภายในโรงเรียน อดทนต่ออะไรก็ตามที่ยากลำบาก เพื่อให้โรงเรียนจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังข้อมูลต่อไปนี้

“...ผมจะทำเท่าที่สามารถทำได้ ในการคัดเลือกครูที่จะส่งเสริมไปประกวด หรืออบรม จะมีการคุยกับระหว่างศึกษานิเทศก์ในหน่วยงาน...” (ศึกษานิเทศก์ A)

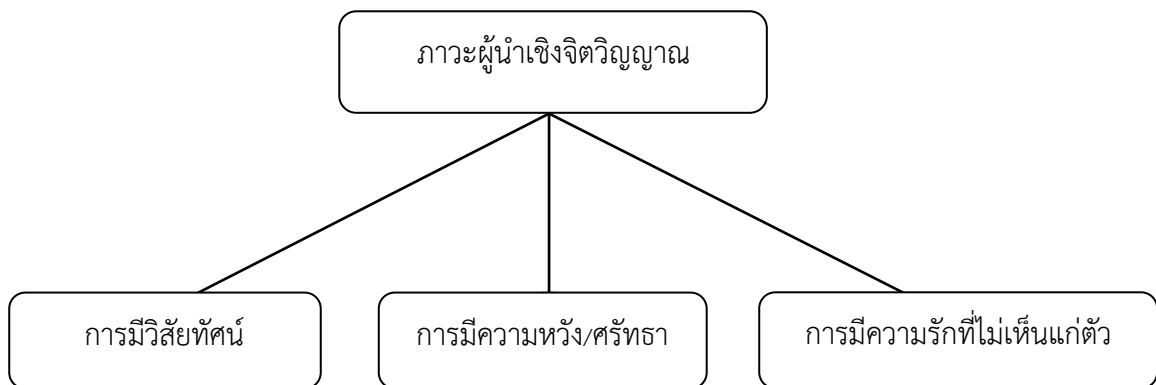
“...ครูจะศรัทธาในศึกษานิเทศก์อยู่มาก เชื่อฟัง ทำตาม โดยที่ไม่ต้องใช้อำนาจ เพราะศึกษานิเทศก์อย่างเรา เป็นคนที่คอยให้ความช่วยเหลือในทุกด้านไม่ใช่แค่วิชาการ แต่ยังเป็นคนที่คอยให้กำลังใจ ครู ผู้บริหาร ไม่ว่าเรื่องส่วนตัว หรือเรื่องงาน...” (ศึกษานิเทศก์ B)

3) การมีความรักที่ไม่เห็นแก่ตัว (Altruistic love)

ความรู้สึกรักของศึกษานิเทศก์ที่แสดงถึงความรัก ความเมตตา ความเอาใจใส่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น จริงใจ และสร้างความไว้วางใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้กับผู้อื่น และมีพฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่ รวมถึงการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ให้ความชื่นชม ยินดี และให้อภัยต่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน

“...มีความจริงใจกับครู ผอ. ทำให้ครูเกิดความเชื่อถือ ศรัทธา พอพูดอะไรไปเขาจะทำตาม โดยไม่มีข้อโต้แย้ง เองง่ายๆ คือต้องมีทั้งพระเดชพระคุณ...” (ศึกษานิเทศก์ A)

“...ใช้หลักในการให้กำลังใจ แนะนำ พูดคุยในเรื่องที่ไม่ใช่เชิงวิชาการ จนครูไว้วางใจเรา เปิดใจกับเรา เชื่อมั่นในเรา ว่าเราช่วยเขาได้นะ...” (ศึกษานิเทศก์ B)

ภาพที่ 1 แสดงภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์

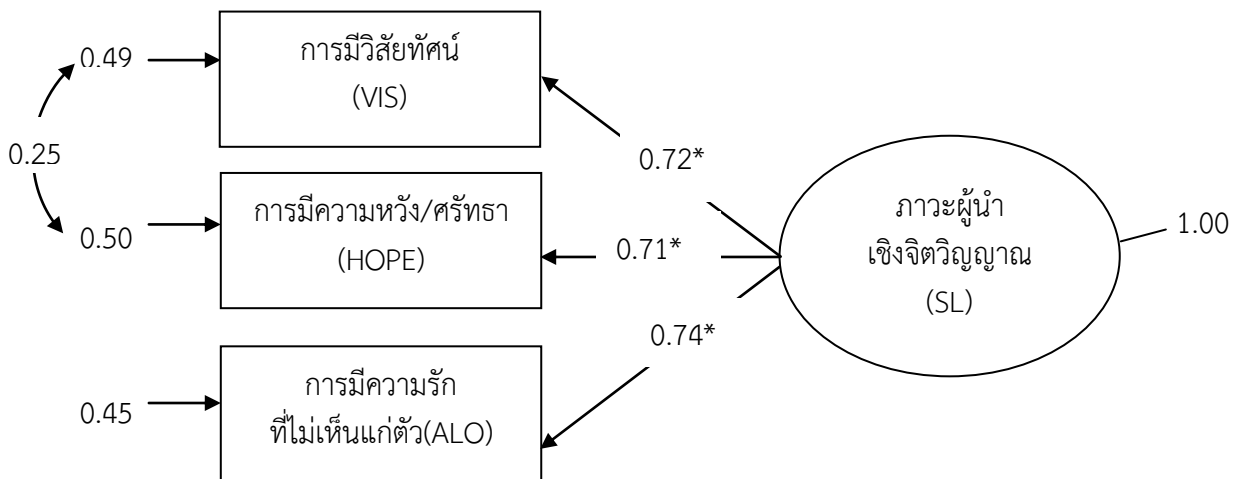
2. การศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยใช้วิธีการการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) จากการศึกษาพบว่า ศึกษานิเทศก์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อยทั้ง 3 ด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน และอยู่ในระดับมาก โดยศึกษานิเทศก์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ด้านการมีความรักที่ไม่เห็นแก่ตัวมากที่สุด ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Bartlett's Test of Sphericity เท่ากับ 153.242 ,df เท่ากับ 3 ,p เท่ากับ 0.000, KMO เท่ากับ 0.663 มีค่าสูงกว่าระดับ 0.500 ถือว่าตัวอย่างมีขนาดเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) ได้ค่า Chi-Square เท่ากับ 7.73 , df เท่ากับ 3, p เท่ากับ 0.05193, RMSEA เท่ากับ 0.114, GFI เท่ากับ 0.974, AGFI เท่ากับ 0.949 แสดงให้เห็นว่า แบบวัดพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีความ

สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ พบว่า ตัวแปรนี้น้ำหนักความสำคัญในการบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ ทั้งหมด 3 ตัวแปร ซึ่งเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย คือ การมีความรักที่ไม่เห็นแก่ตัว การมีวิสัยทัศน์ และการมีความหวัง/ศรัทธา โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.74, 0.72 และ 0.71 ตามลำดับ ซึ่งแสดงในภาพที่ 2 และตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลการวัดพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา เขตภูมิภาคตะวันออก

ตัวแปร	M	SD	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ					CR
			สปส.	SE	t	FS	SC	
1. การมีวิสัยทัศน์ (VIS)	4.213	0.466	0.325	0.039	8.384	0.620	0.717	0.514
2. การมีความหวัง/ศรัทธา (HOPE)	4.263	0.427	0.315	0.038	8.177	0.562	0.705	0.497
3. การมีความรักต่อผู้อื่น (ALO)	4.634	0.394	0.295	0.033	8.905	1.168	0.745	0.554

$\chi^2 = 7.73, df = 3, p = 0.051, RMSEA = 0.114, GFI = 0.974, AGFI = 0.949, RMR = 0.009$

Chi-Square = 7.73, df = 3, P-value = 0.05193, RMSEA = 0.114

ภาพที่ 2 แสดงตัวแบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ภูมิภาคตะวันออก

สรุปว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ภูมิภาคตะวันออก ประกอบด้วย ด้านการมีวิสัยทัศน์ (Vision) ด้านการมีความหวัง/ศรัทธา (Hope/Faith) และด้านการมีความรักที่ไม่เห็นแก่ตัว (Altruistic love)

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาความหมายของศึกษานิเทศก์ที่มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) มีความสอดคล้องกับทฤษฎีของฟราย (Fry, 2003) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual

Leadership) พัฒนามาจากโมเดลแรงจูงใจ โดยเป้าหมายที่สำคัญ คือการสร้างวิสัยทัศน์ ส่งเสริมความมุ่งมั่น และสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นภายในองค์กร สอดคล้องกับ สมชาย เทพแสง และอรจิรา เทพแสง (2549) ที่ว่า ผู้นำแห่งจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) จะต้องเป็นผู้ที่บุคลากรส่วนใหญ่ให้ความไว้วางใจ เป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธา ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นได้ ไม่เห็นแก่ตนเอง มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ และสามารถหาแนวทางในการแก้ปัญหาให้บุคคลอื่นได้ และเป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง สามารถเผชิญอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อ สอดคล้องกับ กมลวรรณ ทิพนตร (2556) กล่าวว่า ผู้บริหารนอกจากจะเต็มเปี่ยมไปด้วยจิตวิญญาณในการทำงาน ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากร ต้องเป็นผู้ที่สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรทำงานจนสำเร็จตามเป้าหมาย คอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนใน การทำงาน

อาจกล่าวได้ว่า ศึกษานิเทศก์มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า ในวงการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (ระดับปฐมวัย อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา) บุคลากรวิชาชีพที่เป็นกลไกในการ ขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงกลุ่มวิชาชีพที่เรียกว่า “ศึกษานิเทศก์” เพราะเป็นผู้ที่คอยสนับสนุน ขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูป การศึกษา การจัดการเรียนการสอนสู่การปฏิบัติจริงในรูปของกิจกรรม โครงการ จากส่วนกลางผ่าน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลงสู่โรงเรียน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

ด้านการมีวิสัยทัศน์ (Vision) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของฟราย (Fry, 2003) ที่หมายถึง สิ่งที่ อธิบายถึงแนวทางหรือนโยบายในการดำเนินงานของบุคลากรในองค์กรนั้นๆ ที่ต้องทำตามแนวทางที่กำหนด ไว้ โดยกระตุ้นความหวังหรือความเชื่อ ทำให้บุคลากรในองค์กรนั้นๆ เข้าใจในเป้าหมายขององค์กรและ ดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันได้ สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์ (2556) ด้านมาตรฐานการ ปฏิบัติงาน ที่กล่าวว่า ศึกษานิเทศก์ ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และ วิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ ค้นหาวิธีการทำงาน การพัฒนาวิชาชีพและสามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดผลต่อผู้รับการนิเทศ และปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด

ด้านการมีความหวัง/ศรัทธา (Hope/Faith) เชื่อมโยงกับทฤษฎีของฟราย (Fry, 2003) ได้แก่ ความหวัง/ศรัทธา (Hope/Faith) หมายถึง ความคาดหวังที่มีบางสิ่งเกิดขึ้นจริงและความเชื่อมั่นว่าวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจขององค์กรจะบรรลุผลสำเร็จได้ และเชื่อมโยงกับมาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์ (2556) ด้านมาตรฐานการปฏิบัติตน ที่กล่าวว่า นอกจากศึกษานิเทศก์ต้องมีความรู้ความสามารถทางด้าน วิชาชีพแล้ว จำเป็นต้องใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ มีกัลยาณมิตร สามารถสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความศรัทธา ให้กับผู้รับการนิเทศ ความศรัทธานี้จะส่งเสริมความยอมรับ ความเชื่อถือ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีจิต วิญญาณ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกคน

ด้านการมีความรักที่ไม่เห็นแก่ตัว (Altruistic love) โดยฟราย (Fry, 2003) ได้อธิบายว่า คือ ความรู้สึกที่เกิดจากความสุข ในการดูแลซึ่งกันและกัน การให้อภัย การมีความรักต่อกัน การยอมรับ ความ เชื่อสัตย์ กตัญญู เกิดความไว้วางใจ และรู้สึกว่าการทำงานของตนนั้นมีความหมาย ส่งผลให้งานเกิด ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์ (2556) ด้านมาตรฐานการปฏิบัติตน ที่ กล่าวว่า ศึกษานิเทศก์ ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจ เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกร้องหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

2. การศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภูมิภาคตะวันออก จากผลการวิจัยพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ (Vision) ด้านการมีความหวัง/ศรัทธา (Hope/Faith) ด้านการมีความรักที่ไม่เห็นแก่ตัว (Altruistic love) สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของฟราย (Fry, 2003) ที่ผู้วิจัยเลือกมาเป็นทฤษฎีหลัก โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) พบว่า มีค่าดัชนีทดสอบประสิทธิภาพของโมเดล ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 7.73 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p) มีค่าเท่ากับ 0.051 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าความเหมาะสมพอดีขั้นต่ำ (The minimum value of the fir function) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า โมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเมื่อพิจารณาค่าดัชนีวัดความเหมาะสมพอดีอื่นๆ ให้ผลสอดคล้องกัน คือค่าดัชนีความเหมาะสมพอดี (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.974 ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.949 ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.969 แสดงว่าโมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมถึงการพิจารณาค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.009 และดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.114 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ศูนย์ จากดัชนีดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภูมิภาคตะวันออก จำนวน 3 องค์ประกอบ มีค่าความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีองค์ประกอบด้านการมีความรักที่ไม่เห็นแก่ตัวอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านการมีความหวัง/ศรัทธาอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 แบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ฉบับนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับศึกษานิเทศก์สามารถนำไปใช้วัดภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ได้ ซึ่งจะเป็นแนวทางไปในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณโดยผ่านบริบทของศึกษานิเทศก์ได้

1.2 ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรเป็นศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภูมิภาคตะวันออก ดังนั้น ในการนำแบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ไปใช้ในระดับมัธยมศึกษา หรือ เขตพื้นที่อื่นๆ ควรพิจารณาข้อคำถามให้เหมาะสมกับศึกษานิเทศก์ในบริบทนั้นๆ ด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยในลักษณะนี้ โดยใช้ประชากรที่เป็นศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาด้วย เพื่อเปรียบเทียบลักษณะที่แตกต่างกัน เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการอบรมหรือพัฒนาศักยภาพของศึกษานิเทศก์ในแต่ละด้าน

2.2 ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของศึกษานิเทศก์ เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของศึกษานิเทศก์ต่อไป

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ ทิพนตร. (2556). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสำหรับผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน . ปรัชญาดุสิตบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา . คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กิติมา ปรีดีดิลก. (2532). กระบวนการบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ. อักษรบัณฑิต.
- ครูสภา. (2556). มาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2560, จาก
<http://www.ksp.or.th/ksp2013//content/view.php?mid=136&tid=3&did=258>.
- ณัฐนิชา หงส์ชัย (2559). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับ
ประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต. คณะครุศาสตร์. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ธนศ ขำเกิด. (2556). การนิเทศการศึกษากับการนิเทศการเรียนการสอน. วารสารวิทยาจารย์. ปีที่ 112
(ฉบับที่ 6).
_____. (2559). การพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2560.
จาก <https://www.gotoknow.org/blog/tanes>.
- พีรพัฒน์ รุ่งเรือง. (2553). ทักษะการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ
ผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พชนี สมกาลัง. (2555). แนวคิดความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ : การประยุกต์ใช้ในวิชาชีพ การ
พยาบาล. วารสารสภาการพยาบาล 2555, ปีที่ 27 (ฉบับที่ 4).
- รภัสสา พิมพา. (2557). ภาวะผู้นำของนิสิตครูหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ. 5 ปี) มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา).
คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิภาพร ตันตสวัสดี. (2559). อิทธิพลเชิงสาเหตุและผลพทุระดับของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณต่อสุข
ภาวะทางจิตวิญญาณ ความยืดหยุ่นผูกพันในงาน และกิจกรรมการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู
โรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ . สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมชาย เทพแสง และอรจิรา เทพแสง. (2549). ผู้นำยุคใหม่ หัวใจของการปฏิรูป. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี :
บริษัท เกรท เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- สุภัทตร์ พิบูลย์. (2555). ศึกษานิเทศก์มืออาชีพ และ การพัฒนาศักยภาพศึกษานิเทศก์. สืบค้นเมื่อ
วันที่ 3 กรกฎาคม 2560, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/244329>.
- Conger, J.A., & Kanungo, R.N. (1998). Charismatic leadership in organizations. Thousand
Oaks, CA: Sage.
- Fry, L.W. (2003). Toward a theory of ethical and spiritual leadership. The Leadership
Quarterly, 14, 693-727.
- Fry, L.W., Vittuci, S., & Cedillo, M. (2008). Spiritual leadership and army transformation:
Theory Measurement and establishing a baseline. The Leadership, Quarterly, 16,
835-862.

- Fry, L.W., Sean T. Hannah, Michael Noel, Fred O. Walumbwa. (2011). Impact of spiritual leadership on unit performance. *The Leadership Quarterly*, 22, 259–270.
- Gubman, L.E. (1998). *The Talent Solution: Aligning Strategy and People to Achieve Extraordinary Results*. The United States of America: McGraw-Hill Companies, Inc.
- Gubman, L.E. (2003). *Increasing and Measuring Engagement*. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2560. จาก http://www.gubmanconsulting.com/writing_increasing.html.
- Wolf, E. J. (2004). Spiritual leadership : A new model. *Health care Executive*, 19 (2).

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องด้วยความกรุณาและเอื้ออาทรอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอุมา เจริญสุข อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ซึ่งให้โอกาส กรุณาให้ความดูแล เอาใจใส่ ถ่ายทอดความรู้ วิธีคิด อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของผู้วิจัย สิ่งทั้งปวงเหล่านี้ มีค่าอย่างยิ่งสำหรับผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ดร.นวรินทร์ ตาก้อนทอง ดร.วิญญู อยู่นิสิต และอาจารย์ปานวาสน์ महाลลลล เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และเสียสละเวลาในการแก้ไขให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขตภูมิภาคตะวันออกทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษาที่เป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้วิจัย และเป็นกำลังใจในการศึกษาตามหลักสูตรของภาควิชาและให้ข้อเสนอแนะในการหาความรู้ในการทำงานวิจัยให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องจนสำเร็จการศึกษา และขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทุกคนที่เป็นกำลังใจรวมทั้งให้คำปรึกษาที่ดีตลอดมาจนกระทั่งการทำปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสิ้น

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่สาว น้องชาย สามีและลูกชาย ที่คอยมอบความรัก กำลังใจ และให้การสนับสนุนผู้วิจัยในทุกเรื่องอันเป็นเบื้องหลังแห่งความสำเร็จของผู้วิจัยในครั้งนี้

6. ประวัตินักวิจัย

สแกนรูปถ่าย
2cm x 2 cm

นางสาวศรีวรินทร์ เลิศวิไลย์

หน่วยงาน สาขาวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร

E-mail : sri_thanatorn@hotmail.com โทร : 0867556956